

UREDNIŠTVO ZARJE je v Ljubljani, Franciskanska ulica št. 8 (iskarna l. nadst.). Uradne ure za stranke so od 10. do 11. dopoldne in od 5. do 6. popoldne vsak dan razen nedelj in praznikov. Rokopisi se ne vračajo. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

NAROCNINA: celoletna po pošti ali s pošiljanjem na dom za Avstro-Ogrsko in Bosno K 21.60, polletna K 10.80, četrtletna K 5.40, mesečna K 1.80; za Nemčijo celoletno K 26.40; za ostalo inozemstvo in Ameriko celoletno K 36.—

Posamezne številke po 8 vin.

ZARJA

ZARJA izhaja vsak dan razen nedelje in praznikov ob pol 11. dopoldne.

UPRAVNIŠTVO se nahaja v Selenburgovi ulici št. 6, II., in uraduje za stranke od 8. do 12. dopoldne in od 3. do 7. zvečer. Inzerati: enostopna petstvarica 30 vin., pogojen prostor, poslano in reklame 40 vin. — Inzerate sprejema upravništvo.

Nefrankirana ali premalo frankirana pisma se ne sprejemajo. Reklamacije lista so poštne proste.

Stev. 644.

V Ljubljani, v torek dne 29. julija 1913.

Leto III.

Šovinistična fantazija in resnica.

Belgrad, 23. julija.

Če si »pravi Srbin«, moraš biti navdušen za vojno. Smatrati moraš Bolgare za nekulturne barbare, za lovake, zahrbtnje hinavce, in vsako besedo našega tiskovnega urada moraš sprejemati kakor božje razodetje. Ako drugače misliš, si tujec, strahopetnež in seveda sovražnik domovine.

Kadar mine ta prokleta vojna, se bo že drugače govorilo. Kajti to, kar poveljavajo naši šovinisti, je največji zločin nad Srbijo. Škodljivo in izdajalsko domovine je treba iskati tam, kjer se sedaj šopirijo njeni »očetie«. In narod jih bo spoznal ter poklical na odgovornost, zakaj ta grozni zločin ne more in ne sme ostati nekažnovan.

Uradna in poluradna peresa v rokah ljudi, katerim je pisanje kupčija, lahko opisujejo vojno kot vrsto slavnih dejanj in lahko zavijajo duhove v dim kakor pop, kadar smodi kadilo. Ali tudi tej pijanosti mora slediti iztreženje. Oči, ki gledajo resnici v obraz, se pa ne dajo zaslepljevati, kajti resnična slika je pregrozna, da bi jo mogel olepšati čar praznih besed. Mi vprašujemo: Kaj ima narod od te vojne? In odgovor je uničujoč: Neizmerno nesrečo in nepopisno bedo.

Že deset mesecev je stiritotioč ljudi odtrganih od svojih hiš in od svojega rednega dela. Polja so ostala vsled pomanjkanja delovnih sil večinoma neobdelana, in še tujatam kakšna njiva, ki ni povsem pusta, ni obdelana tako, kakor bi bilo treba. Leto je, na polju bi bilo vse polno dela, ljudi pa ni. Od dne do dne je ljudstvo pričakovalo demobilizacijo. Ali prišlo je razočaranje. Namesto da bi se ljudje vrnili domov, so pograbilili še tiste, ki sicer niso sposobni za vojaško službo, ki pa bi bili lahko kaj delali na polju.

Neopazeno se je v deželi ustanovila vojaška diktatura. V Srbiji veljajo vsi zakoni normalnega časa. Ne ena postava ni ravno razveljavljena. Ali vrednost zakonov je uničena, zakaj vrhovna komanda uzurpira oblast v državi in dela, kar hoče. Gospod Pašić je ničla, vlada je prazna senca: Vrhovna komanda ukazuje v deželi, kakor da nimamo ustave in zakonov. Poleg mnogih drugih nezakonitosti, ki jih je že zagrešila, je ukazala ponoven pregled vseh moških od dvajsetega do štiridesetega leta, ki so bili bodisi začasno ali pa trajno spoznani za nesposobne. Policijske in vojaške oblasti pa so uprizorile lov na te ljudi; po hišah, po ulicah, po delavnicah jih grabijo in gonijo na nov pregled. In sedaj so vsi »sposobni«.

Uspeh stavke pri Tönniesu.

Stavka v strojni tovarni G. Tönnies v Ljubljani se je končala s popolnim uspehom stavkajočih in včeraj so strugarji zopet pričeli z delom. Dasi je bila stavka le delna in omejena le na manjše število delavcev ene stroke, ni bila zato nič manj pomembna, ker je šlo za uveljevanje še mlade kovinarske organizacije, ki je na doseženi uspeh po vsej pravici lahko ponosna.

Obratno vodstvo, ki od začetka ni hotelo nič slišati o organizaciji, temveč se je hotelo pogajati le s stavkajočimi, je pozneje, ko je dospel sam g. Tönnies, izpremenilo svoj nazor in pripustilo, da sta jih zastopala tajnik osrednje zveze drž. pol. sodr. Domes in okrajni tajnik S. Mihevc iz Trsta. Pogajanja so se vršila v priročni stavkajoči in so bila v vsakem oziru zanimiva in poučna.

Obravnave je zelo pospešilo, ker je g. Tönnies pokazal veliko uvidenost in se stvarnim argumentom ni upiral z običajnimi zavijanjimi. Gotovo pa je, da je naravnost vzorna disciplina stavkajočih veliko pripomogla, da se je hoi razmeroma tako hitro končal in prinesel uspehov, ki bodo dali misliti tudi drugim kovinam. Rezultat stavke je obsežen v pogodbi, ki jo objavljamo v naslednjem:

Dogovor

Sklenjen dne 25. julija 1913 med gospodom šefom strojne tovarne g. Tönnies v Ljubljani in »Zvezo kovinskih delavcev v Avstriji« v zastopstvu pri imenovanju tvrdki zaposlenih delavcev

I. Delovni čas.

Delovni čas se določi za vse delavce na 56 in pol ure na teden; prvih pet dni v tednu se dela od 7. zjutraj do 12. opoldne in od pol 2. popoldne do 6. zvečer. Ob sobotah je zaključek dela že ob polu 6. zvečer. Plača se pa za 57 ur. Čas od en četrta na 6. do polu 6. se določa za snajenje strojev.

II. Čezure ter delo ob nedeljah in praznikih.

Čezurno delo, to je ona delovrha, ki presega določeni dnevni delovni čas, se plača z 25% povišano plačo.

Delo ob nedeljah in praznikih se plačuje s 50% povišano plačo.

pa jih pošiljajo naravnost v Skopje in uvrščajo med »bojevnike«.

Tako ravnanje bi bilo drugače mogoče v kakšni absolutistični državi. Zlodejska vojna je omogočila, da se ravna tudi v Srbiji tako. Po deset let in še več so taki ljudje plačevali vojno oprostiti; za to se Vrhovna komanda ne briga. Premalo ljudi ji je še popadalo v teli vojnah, pa jih mora še več odgnati v klavnico. Pravijo, da jih je pri naborih veliko ušlo vojni obveznosti. To je že res, da so se zgodili taki slučaji. Ali tisti, ki so se rešili puške, niso bili delavci in reveži, temveč ljudje, ki imajo globoke žepe in ki štejejo med patriote.

Mi ne poznamo Vrhovne komande in je nečemo poznati. Mi poznamo vlado, ki je odgovorna skupščini; ona bo morala odgovarjati za te in za vse druge nezakonitosti.

Zdaj je zemlja vsled te naredbe popolnoma pusta. Tujatam opazi človek na polju še kakšnega starca ali pa nedoraslega fanta. To pa ne more obdelati zemlje, da bi rodila. Kako se bo ljudstvo prehranilo, odkod bo plačevalo davke in vse drugo, tega ne ve nihče. Država pa ne pozna milosti s svojimi zahtevami. Vzela je rodbinam hranitelje, ali kljub temu bo zahtevala, da se dá »cesarju, kar je cesarjevega«. Že sedaj je silna beda po deželi; čaka pa nas še večja. In ničesar ne more vlada prinesiti kot »uspeh« vojne, kar bi moglo nadomestiti škodo, ki jo je povzročila in ob kateri bo krvavelo ugodno ljudstvo.

Se večji strah mora obhajati človeka pred bodočnostjo. Že sedaj se postavlja militarizem v deželi, opirajoč se ob svoje zmage, kakor najvažnejši faktor. Militarizem in monarhizem bosta po zaključeni vojni dvigala glavo ošabno in prevzetno, kakor je že sedaj slutiti. Narodove pravice pa se bodo tembolj potiskale v kot. Demokracija je dobila od te vojne najhujši udarec. Po vojni bodo zahtevali ogromne kredite, da se poveča stalni vojaški kader, da se pomnoži število višjih in nižjih oficirjev, število kasarn, da se nabavi novo orožje, nova municija, nova vojaška oprema, ki jo je vojna uničila. Najemala se bodo nova posojila, ogromne obresti tujemu kapitalizmu pa bo moral plačevati ubogi, izsesani narod.

Narod je deset mesecev prelival svojo kri, zato da bo imel monarhizem, militarizem in kapitalizem boljše življenje, zato da ga bodo lahko še bolj izkoriščali. Toda ta dejstva mu bodo odprla oči. In prihodnjič se balkanski narodi ne bodo klali med seboj, temveč bodo obračunali s svojimi domačimi sovražniki.

III. Delovni čas ob dnevih pred velikimi prazniki.

Ob dnevih pred velikimi prazniki, t. j. Veliko-nočjo, Binkoštimi, Božičem in Novim letom se vrši s polnim odmorom od 7. zjutraj do 2. popoldne. Od 1. do 2. se snajajo stroje. Plača se pa za cel dan.

IV. Minimalne plače.

Kot minimalne plače se določajo za strugarje:

1. po skončavanju učne dobe na uro po 27 vin.
2. po enoletni pomočniški dobi na uro po 32 vin.
3. po dveletni pomočniški dobi na uro po 42 vinarjev.

Na temelju kakih posebnih del je delavec upravičen zahtevati večjo plačo.

V. Akordno delo.

1. Vsem v akordnem delu se nahajajočim delavcem se jamči temeljna oziroma minimalna plača.

2. Slabe akordne plače se izboljšajo ter določijo dogovorno z delavci.

3. Pri prevzetju akordnega dela se izroči vsakemu delavcu akordni list (Akkordschein), na katerem so zaznamovane dogovorjene akordne plače.

4. Pri slabem materialu se strugarjem za na tem materialu izvršeno delo zaračuna minimalna plača.

VI. Veljavnost dogovora.

Tvrdka se zaveže, da vsled stavke tekom pol leta ne bo nobenega delavca od dela odpustila.

Ta dogovor stopi v veljavo dne 27. julija 1913 ter traja do 30. junija 1915.

V Ljubljani, 25. julija 1913.

Za zvezo kovinskih delavcev v Avstriji:

Domes, s. r.
tajnik,

Mihevc, s. r.
tajnik,

Za tovarno:

G. Tönnies, s. r.

Če se primerja ta pogodba s prvotno stavljenimi zahtevami vidimo, da se je doseglo več, nego je bilo od začetka zahtevano. To se

da razlagati z dejstvom, da so stavkajoči zahtevali več, čim so bili primorani stopiti v stavko, in bi nedvomno zahtevali še več, ako bi trajala stavka še dalje. Določba glede minimalne plače je naravnost načelnega pomena, kakor je to sploh prva kolektivna pogodba v kovinski industriji na Kranjskem. Nič manjšega pomena niso vse druge določbe in je z njimi položen temeljni kamen razvoju delavskega gibanja v kovinski stroki pri nas.

Shod kovinarjev, ki je bil v nedelo pri Perlesu, je pogodbo v njenem celnem obsegu odobril, s tem pa tudi izrekel svoje priznanje vodstvu organizacije. Juvanove »njavže« na prejšnjem shodu so šele tu prišle do svoje veljave; kajti navzoči so spoznali, da je imel mož namen delati le zgago in se s svojimi po denuncijantsko zavitiimi lažmi v »Sl. Narodu« prikupiti raznim osebnostim v liberalni stranki.

Dnevne beležke.

— »Stoletje otroka.« Veliko knjižnico bi napolnile knjige, ki so jih v zadnjih desetih letih napisali najrazličnejši ljudje — vsučiliški profesorji, učitelji, zdravniki, sociologi — kako da je treba uravnati vzgojo otrok, če hočemo, da postanejo telesno in duševno zdravi in čvrsti ljudje. Ali od njihovih nasvetov do uresničenja je nezmerno dolga pot, ki jo današnja družba ne bo mogla prehoditi, ker je prirojena po volji kapitalistov. Šele takrat, ko bo človeštvo živelo v socialistični družbi, bo mogoče uresničevati načela vzgoje, ki jih dandanes priporočajo oni, ki so mislili, da bo že 20. stoletje »stoletje otroka«. Kapitalizem se redi tudi z delom otrok in dokler bodo po tovarnah in rudnikih na polju in doma morali opravljati otroci dela, ki so neprimerna njih telesni moči, toliko časa bodo vsa načela v zdravi vzgoji utopija. Kako grozno je življenje otrok v kapitalistični družbi kaže anketa o delu otrok, ki jo je delovni statistični urad avstrijski povzročil leta 1908. In katere zadnji zvezek je pravkar izšel. Šolska vodstva so dobila v tej anketi nalogo, da poročajo o delu šolskih otrok in ta poročila kažejo ljudsko bedo in nesramno kapitalistično izkoriščanje v najhujši luči. Naj navedemo le nekatera teli poročila: »Šolski otroci hodijo ob prostih dneh med tednom in v počitnicah v apnenice in kamnolome, kjer delajo ves dan, da povisajo dohodke staršev.« — »Stirje učenci v starosti od 12 do 14 let hodijo poleti, ko stopi v veljavo olajšava šolskega obiska, v steklarno, kjer delajo po 10 ur in sicer tako, da delajo en teden ponoči, en teden podnevi. Steklarna je oddaljena 8 km in prehajajo otroci vsak dan pot semintje peš. Dnevni zaslužek znaša 1 K 40 v do 1 K 60 v. Delo v steklarji je zdravju škodljivo, pot je dolga in naporna, otroci izgledajo slabo. Delo bi bilo treba na vsak način otrokom prepovedati.« — »V našem šolskem okolišu je mnogo otrok, ki delajo s posli vred od štirih zjutraj do osmih zvečer.« — »Pastirji vstajajo ob štirih zjutraj in ob devetih zvečer gredo še le spat.« — »Soloobvezni otroci pasejo na dan po 12 do 14 ur.« — »Pri nas izdelujejo učenci in učenke mreže za lase. Ob petih zjutraj vstajajo in delajo do enajstih ponoči. Da otroci ne zadržujejo, jim dajejo starši čaj z rumom, kar silno slabo učinkuje na živce otrok.« — »Otroci vežejo resice na rutah. Komaj pridejo iz šole, morajo že delati in ostajajo pri delu do 10. zvečer in še dlje. Zjutraj dela mnogo otrok še preden gredo v šolo.« — Takšno je torej življenje proletarskih otrok. Križev pot od tistega trenutka, ko shodijo. Socialna demokracija ne obtožuje staršev teh otrok, ki doraščajo v bedi in temi, ker starši jim pri najboljši volji ne morejo pripraviti lepšega življenja; ampak kapitalistično družbo, ki ima na vesti brezsolčno mladost proletarskih otrok, zadene vsa krivda. Profitarstvo je bog, ki mu mečejo v nenastoin žrelo nežna telesca otrok. Trpljenje proletarskih otrok, muke staršev, ki morajo priganjati otroke na delo, ker bi drugače pomoril glad vse skupaj, naj nam bo živ opomin, da ne sme naš boj prenehati niti za trenotek, brez odloga in odnora moramo podirati temelje današnje družbe, da bomo res lahko pripravili paradiz našim otrokom.

— »Medicinski oddelki na deželni bolnišnici v Ljubljani nima para po vseh avstrijskih bolnišnicah. Na tem oddelku je namreč tudi opazovalnica za umobolne, in sicer je nastanjena v pritličju. Vsakdo si lahko misli, kakšen lep mir imajo bolniki na medicinskem oddelku ponoči, ko jih iz najboljega spanja nenkrat prebudi razgrajanje in vpitje umobolnih. Posebno prijetno je za one bolnike na medicinskem oddelku, ki leže v prvem nadstropju: pod njimi opazovalnica, nad njimi so jetični bolniki; v opazovalnici vso noč ropot, jetični prekašljajo vso noč in bolniki v prvem nadstropju se brez spanja premetavajo in postajajo od dne do dne bolj nervozni. Zlasti soba z osmimi posteljami v prvem nadstropju medicinskega oddelka je kakor nalašč za bolniško sobo: ta soba je namreč nekaj prehod iz prvega nadstropja v drugo nadstropje in usmiljenke letajo ves dan tu skozi in butajo z vrati, da je groza in strah. Vse te nedostatke bi deželni odbor lahko odpravil, ker je na prostoru za glavni paviljonj toliko prostora, da bi čisto lahko zgradil poseben oddelki za opa-

Dosegel je le toliko, da je dal policiji nekaj opravka, ki je začela stikati po govornikih in vsebini njih govorov. Pa bodi mu odpušeno; zakaj bila bi prevelika čast zanj, če bi ga obrcali, kakor je zaslužil.

Upamo, da bo pravkar končana stavka pri Tönniesu učinkovala tudi v drugem oziru: organizacijo je treba izpopolniti in spraviti vanjo slehernega kovinarja. Razmere v kovinski stroki so posebno v Ljubljani kar najžalostnejše; ne le plačilne, temveč na sploh, in organizacijo čaka še vrlo mnogo dela. Začetek se je storil z nedeljsko popoldansko konferenco, katere so se udeležili poleg ljubljanskih in jeseniških zaupnikov tudi tržaški tajnik sodrug Mihevc in zastopniki strokovne komisije za Kranjsko. Uspeh pa bo seveda le tedaj popoln, če bodo vsi podpirali vodilne sodruga v njihovem stremljenju. i. m.

zovalnico in posebni oddelki za jetične. Ali kaj se briga deželni odbor za take lapalije, ko pa ima sedaj čez glavo skrbi za Šustešičeve zaupnice! Tudi bi priporočali deželni kristjanom, da pouče usmiljenke, ki strežejo v prej omenjeni sobi o dolžnostih napram bolnikom. Te »usmiljenke« bude bolnice ob treh zjutraj iz spanja, da jim zmerijo toplino. Za zdravniške odredbe se brigajo toliko kolikor za lansk sneg. Deželni odbor naj se torej enkrat pobriga za stvari, ki res spadajo v njegov delokrog.

— »Uredniška tajnost.« Pogostoma se zgodi, da so uredniki klicani pred sodišča za priče, pa se od njih zahteva, da naj povedo, odkod so dobili kakšno vest, ali pa kaj drugega, kar smatra vsako pošteno uredništvo za tajnost. In večkrat so bili uredniki že kaznovani, če niso hoteli izdati, kar se jim je zaupalo. Priznanja vredna izjema je v tem oziru okrajni sodnik Arpad Vinnay v mestu Nagy Zalonta na Ogrskem. Zurnalst Rudolf Furago je bil klican za pričo, da bi izpovedal v nekem procesu za ločitev zakona. Dejal je pa, da se je to, o čemer bi imel izpovedati, zgodilo že pred dvema leti in se ne more več spomniti. Pa tudi sicer ne bi izpovedal, ker mora varovati uredniško tajnost. Sodnik je nato odvezal dolžnost izpovedbe s pripombo, da se mora uredniška tajnost varovati prav tako kakor uradna tajnost. Ta nazor je popolnoma pravičen, in dobro bi bilo, če bi si ga prilastili vsi sodniki, da ne bi bili časnikarji izpostavljeni nepotrebnim šikanam.

— »Dr. Kušar umrl.« Iz Rogaške Slatine nam poročajo: Danes je tukaj povsem nenadoma umrl znani odvetnik iz Kranja dr. Josip Kušar. Prišel je v Rogaško Slatino pred 14 dnevi, ne da bi bil kaj bolan. V soboto pa mu je nenadoma prišlo slabo v kavarni. Izbruh krvi v želodcu ga je hipoma porušil. Našli so ga nezvestnega in odpeljali v stanovanje, ter obvestili njegovo rodbino. Zdravniška pomoč je bila zaman. Danes, ko je prišla njegova žena iz Kranja, je nastopila smrt. Dr. Kušar je bil šele 48 let star. Užival je simpatije povsod, kjer so ga poznali. Tudi v socialno demokratski stranki je imel nekoliko dobrih znancev. Za delavsko gibanje se je nekaj let zelo zanimal in je bil velik prijatelj našega lista.

— »Pot čez severno triglavsko steno dela kranjska sekcija nemškega in avstrijskega planinskega društva. Pot čez severno triglavsko steno od Luknje do Zelenega snega je najnevarnejša, a tudi najzanimivejša pot na Triglav, ki je zahtevala že v kratkem času tri žrtve. Na glavnem zborovanju nemškega in avstrijskega planinskega društva so dovolili za to pot 1200 mark. Pot bo dodelana v avgustu.

— »Lekarna v Sp. Šiški.« G. Ivan Šepić, vodja javne lekarnе v Ljovrani, je prošil pri kranjski deželni vladi za lekarniško koncesijo v Sp. Šiški. Lekarno namerava otvoriti v hiši št. 2 na Glavni cesti.

— »Posobni vlak v Postojno.« Dne 3. avgusta, ko se vrši velika poletna veselica v Postojnski jami, bodo vozili posebni vlaki za polovično ceno iz Ljubljane, Gorenjskega, Trsta, Pulja, Reke, Celovca in Dunaja ter posebni parniki iz Benetk in Portorose v zvezi z omejenimi vlaki, v Postojno.

— »Igralnice!« Poročilo, da dovoljuje Belgija, katoliška, klerikalna Belgija kopališčnim upravam v Ostende in Spa, da smejo zopet otvoriti zaprte igralnice, bi lahko povzročilo kakšno napačno mnenje in krivično kritiko klerikalne vlade in njene katoliške morale. Navidezno so vladajoči kristjani v Belgiji vedoma grešili; kajti zaprli so igralnice, ki so prej obstajale, po čemer je soditi, da so smatrali te inštitute za škodljive in pregrešne. Potem pa so preklicali svojo prepoved, s čimer so dovolili škodljivost in greh. Ali preden se izreka taka sodba, je treba poročilo izpopolniti. Visoka klerikalna vlada belgijska dovoljuje igralnice le z izrecno pripombo, da smejo biti odprte samo v letni sezoni. S tem dobiva vsa stvar seveda popolnoma drugo lice. Po leti prilajajo tujci, ker je morje takrat toplo in je posedenje in izprehajanje v plavalnih oblekah takrat prijetno. Po zimi pa s tem ni nič; kadar je pri nas mraz, se vozijo ljudje, katerim to dovoljuje mošnjček, v Egipt in v Alžir, ali pa vsaj — na Riviero. Torej ne morejo igrati v Ostende, in zato oficialni kristjani ne dovoljujejo, da bi bile po zimi igralnice odprte in da bi se vršilo po

hujšanje. Taka je ta reč. In to je vse kaj drugega — kajneda?

— **Umrli so v Ljubljani:** Franc Šavlj, rejenček, 7 mesecev. — Herman Bock, sin pisarniškega sluga, 3 leta. — Jakob Pesek, bivši posestnik, 85 let. — Marija Bias, bivša prodalka kruha, 62 let.

— **V mestni klančnici v Ljubljani** so od 13. do 20. t. m. zaklali 54 volov, 6 bikov, 9 krav, 125 prašičev, 159 telet, 51 kostrunov, 6 kozličev. Vpeljali so 413 kg mesa, nadalje 1 zaklano goved, 1 prašiča, 1 teleta.

— **Članom pevskega zbora strokovnih organizacij** v Ljubljani naznanjamo, da pevska vaja v torek dne 29. t. m. odpade. Udeležba pa se naj gotovo vsi sodrugi vaje, ki se vrši v sredo dne 30. t. m.

— **Legar v Mostah.** Javljajo nam, da se je v Mostah pri Ljubljani zopet pojavil legar. Dozdaj sta znana dva slučaja. Bolnika se nahajata v deželni bolnici. Naloga policije in obisti je, da ukrenejo vse potrebno, da se epidemija ne razširi. Predvsem bi bila potrebna temeljita revizija stanovanj in takozvanem Predovičevem selu. Ker so Moste tik pri Ljubljani, je tudi v interesu mestnega prebivalstva, da se pravočasno ukrenejo vse sanitarno-varnostne odredbe in tako onemogoči razširjenje grozne bolezni.

— **Poletno porotno zasedanje** v Ljubljani, za katero so porotniki že izzbrani se prične 25. avgusta. V tem zasedanju se ima opraviti tudi tožba Kamile Theimerjeve proti »Slovencu«, če ne nastane še kakšna zapreka.

— **Kinematograf »Ideal«.** Velikanski uspeh filma »Otrok Pariza« privablja trumoma obiskovalce v »Kino Ideal«. Temu sijajnemu kriminalnemu ljudskemu romanu so pri vseh predstavah navdušeno ploskali. Večina trdi, da ta film prekaša »Quo vadis«. Danes zadnji dan. Jutri »Glumaška kri« Norddick. V soboto »Kravji poljub« iz balkanske vojne.

Danes zadnji dan

„Otrok Pariza“

Ljudska drama, neoporočena najboljša drama poletne sezone. Dolgost filma 2400 m, 7 dejanj. — Predvajanje traja 2 uri. Predstave ob 3, 5, 7, 9.

Stajersko.

— **Podsreda.** (Dopis iz kmečkih krogov.) Slaba letina se nam obeta na Spodnjem Stajerskem. Ko smo imeli spomladi polja in vinograde obdelane, je vse pozeblo. Mislili smo že, da ne bomo pridelali kaplje vina in da ne bomo imeli kaj spravljati na jesen s polja. Prišlo je pa zopet lepo vreme in vse je začelo na novo odganjati in sedaj upamo, da bomo pridelali vsaj nekaj. Le vsled vednega deževja bo vino tako kislo kakor že dolgo ne. Na polju je tudi dobro kazalo do zadnjega deževja, ali nalivi zadnjih tednov so bili prav ob času, ko je dozorevala stru in namesto da bi vozili polne vozove žita domu, bo vse na njivi strohnelo. Jesen bo tukaj, a ne bo ne vina, ne poljskih sadežev. Vse leto se mučimo po vinogradih in na polju, a pridelka ne bo skoraj nič. Davki pa postajajo vsak dan višji in delamo res samo za davke. Država nas izmoggava, ne daje nam pa ničesar. Če bi imeli že vsaj urejeno šolstvo, a naši otroci morajo hoditi po eno uro in še več, da pridejo do šole; od pota so utrujeni in zato nimajo od šolskega pouka mnogo dobička. Ampak na cerkvah — hvala bogu — smo pa bogati, v vsakem kotu je cerkev; nam bi bilo vse bolj všeč, da bi imeli več šol, a manj cerkva. Se nekaj imam na srcu! Kadarkoli so zahtevali socialno demokratični poslanci v državnem zboru uvoz živine in argentinskega mesa, so vstali klerikalci — ki so si po vseh deželah nadljali ime ljudskih zastopnikov, a zagovarjajo resnično le interese velikih posestnikov — in preprečili vsako akcijo, potem katere bi dobilo ljudstvo cenejše meso. Utemeljevali so svoj nastop s tem, da bi uvoz živine in argentinskega mesa oškodoval kmete, ki bi ne mogli prodajati živine. To je grda laž! Kmet mora prodajati tudi sedaj živino poceni, pa so meje zaprte, ker nimajo dovolj klaje in kadar bo prišlo dobro leto, tedaj bo kmet brez živine, ker si jo ne bo mogel tako hitro nakupiti. Vsa brezmiselnost politika, ki jo uganjajo klerikalci na Dunaju, je že močno omajala med

Za resnico.

Roman.

Spisal Jožef Laichter.

(Dalje.)

Blaženka je Ivana le približno razumela, toda baš zato, ker si vsega ni mogla dobro razjasniti, je bilo zanjo vse še bolj grozno in strašno. Naenkrat jo je prevzel strah — ne radi sebe, ampak radi njega se je bala. In je vzdihnila:

»Bojim se. To bi bilo greh!«

Jedva je pa Ivan zaslišal besedo »greh«, je takoj zašel v pridigarjski ton.

»Oreh?« je dejal, »greh, Blaženka?« In je zamajal, skomizgnil.

Blaženka se je bala odgovoriti. Očitala si je, da je storila napako, in bilo ji je še bolj otožno.

Toda Ivan tudi ni čakal odgovora. Glava mu je nenadoma vzkopala zaradi stavljenega vprašanja o grehu in moral si je olajšati.

»Morda naj bi se bal kakšne kazni po smrti?« je govoril Blaženki. In kakor da bi samega sebe še bolj prepričeval, je nadaljeval v nervozni naglici: »Ali naj si mari mislim, da bom stopil pred nekak božji prestol in da bom pogubljen zaradi tega? Blaženka, ali res mislite, da je kak tak prestol, kakor so nas učili v šoli? Čemu nas uče to, ko sami nič ne vedo, zakaj varajo tako, da človek pozneje spozna to prevaro? In ali mislite, da so sami

nami zaupanje vanje in upamo, da bodo imeli pri prihodnjih državnozborskih volitvah »ljudski zastopniki« med kmeti prav težko stališče. Tudi nam se odpirajo oči in vedno bolj spoznavamo, da je tudi za kmeta socializem rešitev iz teh žalostnih razmer.

Koroško.

— **Detomorilka.** V okolici Kruskega mosta je zakopala 17letna deklica posestnika Dunika svojega novorojenega otroka v kup sena, kjer se je otrok zadušil. Ko so deklo prišli, kje ima otroka, je sama povedala, kam ga je dejala, toda bilo je že prepozno. Otroci je bil že mrtev. Mater so zaprli.

Ljubelj.

(Dalje.)

Leta 1668, je kraljevska angleška znanstvena družba poslala doktorja Edvarda Browna, da ji poroča o prirodnih znamenitostih evropskih dežel in o drugih raritetah. Z veseljem je prehodil mnogo dežela, ogledal si je tuje kraje, prišel je tudi na Kranjsko, na Ljubelj. V svojem temeljitim poročilu omenja tudi Ljubeljsko goro in prehod skozi njo. V svojih popisih pravi:

»Nachdem wir diesen Himmel-hohen Berg (den Ljübel-Berg) so hoch als möglich aufgeklettert kehrten wir zur Seiten ab / auf einen gemachten Weg / der uns in eine Speluncke oder Durchzug / führte / welche sich durch den ganzen Berg hinaus erstreckte / gleich der berühmten Grotte in dem Berge Pausilippo bei Neapolis. In der Mitten / ist ein hültzren Verdeck / welches / biß nach der Crainerischen Seiten / hinaus reichert. Die Höle ist ziemlich hoch; erstreckt sich 156 Ruten / in die Länge / und 4 in die Breite. Ich hielt dieses / im ersten Anblick / für ein Werk der alten Römer; aber man berichtete mich / daß es lange hernach gemacht worden; und daß / in vorigen Zeiten / keine Passage dieser Orten / aus Kärdnten in Crain / gewesen; sondern / daß man / mit grosser Mühe / weite Umwege gebrauchen müssen. Als ich / in der Tiefe / dieser Oefnung deß Berges in der Höhe gewahr ward; bildete ich mir ein / es müßte eines Einsiedlers Wohnung seyn; ohnerachtet ich nicht begreifen konnte wie er da hinauf kommen könnte: biß ich endlich / druch so viel Kehlen und Wenden deß Weges / nicht allein selber dahin gelangte; sondern mir auch viel Passagire / welche aus Crain herüber wollten / entgegen kamen. Es gehen taglich viel Wagen und Karren dadurch; und der Fleissige Landmann saubert / in den Winter-Tagen / allen Schnee / von dieser Passage; damit kein Reisender in Gefahr gerathe. Wenn man / durch diese Höle / gekommen ist / so geht man / wol dritthalb Teutsche Meilen / stets Berg ab / ehe man, bey der Stadt Crainburg / wieder ins flache Land gelangt.«

Ko smo plezali na nebotično goro (Ljubeljsko goro) kolikor mogoče visoko, smo se vrnili ob strani, vrnili po napeljani cesti, ki nas je vodila k prehodu, raztezajočem se skozi vso goro, liki znamenita jama v gori Posilipo pri Naplju. V sredi je lesen strop in sega čez Kranjsko stran. Jama je precej visoka; razprostira se 156 starih mer v daljavo in 4 v širjavo. Na prvi pogled sem mislil, da je to delo starih Rimljanov, toda poučili so me, da so to šele dolgo potem izvršili in da v prejšnjih časih ni bilo nobenega prehoda na teh krajih s Koroške na Kranjsko, ampak so morali hoditi po ovinkih, po napornih ovinkih. Ko sem zapazil v dolini to gorsko odprtino v višini, sem mislil, da je to bivališče kakega puščavnika: razen tega nisem mogel razumeti, kako je prišel semkaj, dokler nisem končno po ovinkih dospel tja, a ne sam; nasproti so mi prišli potniki s Kranjske, ki so hoteli na drugo stran. Vsak dan se vrste vozovi in dvokolnice in marljivo poljedelci očisti v zimskih dneh pot snega, da ni potovalec v nevarnosti. Ko prideš skozi prehod, graš približno poltretjo nemško miljo navzdol, preden pri mestu Kranju prideš v ravnino.

Slično opisuje tudi Happelius to notranjo gorsko pot v svojih »Relationibus Curiosus«.

Nič manj ne slavi Lorenzo de Chureliche ta prelaz. V potpisih cesarja Leopolda I.

* D. Edvard Brown, Reisebeschr., III. Th. Bl. 139.

* Glej Valvasor: Sl. v. K., IV. knj., str. 559.

(1658 — 1705), pisanih v italijanskem jeziku, pravi na 95. listu, da se v Ljubelju vidi dežela Kranjska kakor nov svet.**

Na Ljubelju se je v tem času kaj rada pripetila nesreča. Kakor je le redko kak kraj na svetu tako vesel (namreč za viteze in duhovnike, pa ne za kmete-tlačane!), sledi tudi tukaj veselju žalost, sreči nesreča. Ko pokrije sneg pokrajino, »werden sie von dem leinendem / daß ist / sich ablösendem und hinabschiessendem Schnee / überfallen / und dermassen bedeckt / daß sie darunter todt bleibten«. Žalosten dokaz sta kostnici pri cerkvah, kjer leže kosti ponesrečenec. Tudi pobavarna znamenja in križi ob cesti pričajo o nezagadah.

In Valvasor, ki se je osobito zanimal za ta prelaz, je dobil dovoljenje, prevrtati prehod tudi spodaj, da bi se lahko skozni vozilo in jezdilo. Velik naj bi bil kakor zgornji; pri Sv. Anu naj bi se pričel in končal pri Sv. Lenardu (starejšem); naravnost naj bi bila zvezana vohod in izhod. V tistem letu pa se je razširila kuga po avstrijskih provincah in je onemogočila delo pod Ljubeljem. Kajpada, brez plačila tudi Valvasor ne bi izdelal predora in zato je zahteval od cesarja za svoj trud in stroške večno carino (ewigen Zoll), razen gotovih pripomočkov, ki pa jih v »trübseligen und gesperrten Zeiten der Contagione«, ni mogel doseči. In zato jadikuje, da bi mu bi to zgolj škodovalo, kajti neprestano popravljanje in čiščenje ceste bi ga stalo veliko.*

Ljubeljsko cesto je napravil v letih 1569 in 1570 ter naslednjih nadvojvoda Karol na lastne stroške.

Dne 3. septembra 1660, je jezdil cesar Leopold I. čez Ljubelj; a tudi popotne vozove in prtljago so vozili za njim. Morebiti bode kdo dejal, da ni nič izrednega, ako je jezdil cesar na prelaz, saj poprej so leta in leta hodili kmetje, obloženi z bremenji, s sključenimi hrbti, in od čela jim je kapljal znoj; težki vozovi so ropotali navkreber, se premikali tisočkrat. Pa ni tako; zelo, zelo se moti. Vse kaj drugega je, če gre vladar po božji gnadi na potovanje; sam ne gre, ima strežaje in flubice s seboj, se zabava in radosti po mestih in vaseh. Vsa ta banda pa uničuje kmetске domove, ropa kakor tolovaji in oskranjuje kmetška dekleta. Veselo je njih življenje, en sam neskončen pir. Vladar pride v mesto, sprejmejo ga devica in mestne mamice so ponosne nanje, kmet pa jih preklinja, kakor preklinja Turka in graščake in koblice.

Leta 1728, je prišel iz Celovca čez Ljubelj cesar Karol VI. (1711—1740) in v Kranju ga je pozdravil mestni sodnik Wolf Nikolaž Adelmann.

Karol VI. je tudi popravil pot (vsaj tako pravi zgodovina!) in bržkone je za časa njegovega vladanja cesta dobila današnje lice. Izginila je luknja.

Francoski vladi v Iliriji so se leta 1813 začela majati tla pod nogami, pri Lipskem je bila zatonila slava Napoleona, Kranjsko je branil princ Evgen Beauharnais (izg. Boarné); glavni boji so se vršili pri Trzinu, Mengšu ter Črnučah, a važna strateška točka je bil Ljubeljski prelaz. 21. avgusta 1813 so Francozi naskočili avstrijski oddelek, toda bili so odbiti. In zopet 29. avgusta je hotel francoski general Belotti s 1500 mož premagati Avstrijce, stotnik Moll pa je odbil naskakovalce.

To so glavni zgodovinski podatki o Ljubelju.

** istotam.

* Valvasor: Sl. vojv. Kr., II. knj., str. 170. (Konec.)

TISKOVNI SKLAD »ZARJE«.

Gustinčič, Trst, Sv. M. M., pola št. 155, 5 K 10 vin.; Vrenek Ivan, Trst, pola št. 185, 22 K 78 vin.; Luša Ivan, Trst, pola št. 206, 4 K 50 v.; Logar Anton, Trst, pola št. 183, 4 K 70 v.; Balun Andrej, Trst, pola št. 184, 8 K 88 v.; Snideršič Friderik, Trst, pola št. 210, 26 K 96 v.; Mistej Ivan, Trst, pola št. 212, 10 K 10 v.; Zuzzi Štefan, Trst, pola št. 215, 25 K 20 v.; Kudrca Ivan, Trst, pola št. 217, 4 K 20 v.; Režek Franc, Tržič na Gor., pola št. 103, 11 K 81 v.; Perko Andrej, Rakek, pola št. 172, 25 K.; Šavlj Jožef, Trst, pola št. 186, 21 K 80 v.; Zlobec Anton, Trst, pola št. 201, 7 K 80 v.; Hočevar Karol, Trst, pola št. 209, 16 K 60 v.; Laurencič Anton, Trst, pola št. 152, 5 K 60 v.; Badisčič, org. zidarji v Trstu, pola št. 153, 2 K.; Lepuschitz

Florian, Kanal, pola št. 176, 8 K.; Jari Aljož, Rajhenburg, pola št. 181, 20 K 80 v.; Čehovin Maks, Trst, pola št. 203, 8 K 70 v.; Travan Edvard, Trst, pola št. 208, 8 K 60 v.; Keržič Franc, Nadlesk, 1 K. Upravištvu.

Trst.

— **Politični odbor** ima v sredo 30. t. m. ob 8. in pol zvečer važno sejo v društvenih prostorih.

— **Sv. Križ.** Odbor podružnice »Ljudskega odra« naznanja, da se vrše redne odborove seje odslej vsak drugi četrtek.

— **Izlet na Triglav** priredi letos »Ljudski oder« dne 1. avgusta pod vodstvom izkušenega sodruga-turista za vse sodruge in sodružice, ki se hočejo osvežiti v čistem planinskem zraku, uživati lepoto naših gora, ki je nam mestnim ljudem tako tuja in nepoznana. Vsi oni, ki se hočejo vsaj za nekaj dni otresti mučnih skrbi in neprijetnosti vsakdanjega življenja, vsi tisti so vabljeni in pozdravljeni! Izlet traja štiri dni. Odhod je iz državnega kolodvora v petek, 1. avgusta ob 9. dopoldne. Potrošek v večjemu do dest kron na dan z vožnjo vred. Podrobnosti glede programa, opreme in potrebščin, ki jih je vzeti seboj, se izvedo v »Ljudskem odru«.

— **V nedeljo, 3. avgusta,** priredi naš pevski zbor veliko vrtno veselico pri Sv. Ivanu. Čisti dobiček te veselice je namenjen najeti prostorov za pevski zbor in druge naše institucije v rojanskem okraju. Socialistično gibanje med tržaškimi slovenskimi delavci se širi belj in bolj. Vrste sodrugov se monže čezdalje bolj. Množe se in se ojačujejo strokovne, politične in kulturne organizacije. Ustanavljajo se mladeniška, športna in zabavna društva. Stranka je dolžna skrbeti za družabno življenje med svojimi pristaji. Prostori slovenskih sodrugov v Delavskem domu in drugod so pretesni. Potreba novih prostorov je občutna. Zato pozdravljamo z veseljem akcijo, ki jo je prišel pevski zbor za najetje takih prostorov v Rojanskem okraju, kjer bo dovolj pristrešja za mnoge naše institucije. Vsem naj se omogoči delo na njihovem polju in povsod naj se odpro na stečaj vrata vsem delavcem in mladim močim. Udeleženci nedeljske veselice bodo imeli torej prijeten občutek, da bodo s svojo udeležbo koristili dobri in potrebni stvari. Poleg tega pa bodo tudi imeli resničen užitek. Naš zbor se ni le zboljšal v pevskem oziru, tudi narastel je. Število pevcev se je znatno pomnožilo. Poleg lepih starih, bomo imeli priliko slišati nekaj močnih novih zborov. Na veselici bo torej združena prijetna zabava z užitkom in koristnim delom. Kdo torej ne bi prišel v nedeljo k Sv. Ivanu?

— **Po vzorcu kópniskega stotnika.** V Trstu so aretirali 27letnega dminarja Ivana Schmelzerja iz Stajerskega, ker je izvršil na Reki prav premeteno sleparstvo. 15. t. m. so prišli namreč v stanovanje babice Marije Cezajgove na Reki trije moški, ki so se predstavili za policijske funkcionarje in dejali, da morajo izvršiti pri njej hišno preiskavo, ker jo sumijo na policiji nekega zločina. »Policijski funkcionarji« so prebrskali vse stanovanje in izjavili potem, da niso našli nič sumljivega. Ko so odšli, je babica zapazila, da so odnesli »policijski funkcionarji« ves njen nakit, med tem tudi zlato uro, vredno 340 K in zapetnico, vredno 70 K. Sedaj so dognali, da se je bil udeležiti tudi Schmelzer »hišne preiskave« pri babici in so ga v Trstu aretirali.

— **Narodnjaško lunoštvo.** Tržaška narodnjakarija je vzgajala po okolici junake, da jim ni para po vsem svetu. Take junake dobimo tudi med pičlim številom narodnih duš v Sv. Križu. V nedeljo ponoči so trije narodni narodnjaki čakali v temi, skriti za vogalom neke hiše, na socialistično žrtev. In ta se ni dala dolgo čakati. 19letni Emil Frandolič iz Nabrežine se je podal v nedeljo popoldne v Križ v družbo ondotnih sodrugov k Maganji. Zvečer se je ločil od tovarišev in se hotel vrniti v Nabrežino. Toda kmalu potem so skočili izza vogala trije sinovi solske in narodnjaške kulture in začeli brez vzroka s pestmi in nogami biti mladega Frandoliča. Trije na enega — pa so ga tako zbili, da je moral iti drugi dan k zdravniku, ki ga je preiskal in dognal, da so ga imenovali junaki močno poškodovali in ranili. O zadevi je bila vložena ovadba na državno pravdnštvo, ki bo spravilo vročerkve narodnjaške junake nekaj dni pod hlad.

si nataknila — dočim sva bila od vekomaj in bodeva na veke.«

»Mnogo premišljam, Blaženka, in zlasti sedaj, zadnji čas, sem mnogo premišljal,« je pripovedoval Ivan žalosten. In le čudno se mi zdi, ako ve človek, kedar slači in oblači suknjo, zakaj, ako živi od vekomaz, zakaj ne ve od vekomaj i tega, da se obleče nekoč v telo? In kako, kedar sleče telo, ali bo vedel, da ga je slekel? Čital sem tudi knjige o takem posmrtnem življenju toda boljše je, jih ne čitati — glava se meja vsled tega. Pregledoval sem i molitvene knjige, in nekatere so pravile, kakor da bi duša po smrti na bal ali na svatbo v nebesa. Toda ne, Blaženka, naj bo že to, kakor hoče, naj je duša neumrjoča ali umrjoča, cerkve ne potrebujem. Ako je konec po smrti — če pa ni konca — potem še celo ne! In zato te dni izstopim. Samo kaj poreko domači — to vprašanje me še muči.« Tu je umolknil in obraz se mu je zmrščil.

Blaženko je mrazilo po telesu. Solze so ji žgale v oči. Nevede, kaj bi počelo, je začela prositi: »Ne mučite se — !«

»Da, ne se mučiti,« rekel je Ivan trpko kimaajoč z glavo: »In zato je bolje odločiti se in storiti. Ne — slabotnež ne bodem, Blaženka.«

Še nekaj je hotel dodati, toda v tem hipu so ga poklicali zaradi nekega nujnega in posebnega opravila v pryo sobo.

XVII.

Ko so pri Hrubovih plesali, je Kvapil sedel, kakor je bil obljubil, s Soumariem. Otokariem

in z drugimi dijaki v restavraciji »pri Čapli« na Vinogradih.

To je bila majhna, dijaška gostilnica z izčepom in dvema oškima lokaloma. V izčepu je sedel gostilničar z ženo, v stranskih lokalih pa je stregla mlada natakarica v rožasti trikotovi bluzi in z visoko počesanimi lasmi.

Ko sta Soumar in Kvapil prišla, sta stopila takoj v zadnjo sobo, odkoder se je slišala govorica dijaške družbe. Ko sta ustopila, je nastal velik vrišč. Znani in neznani so se oglašali. Kvapil ni niti razločeval, kdo vse sedi tu. A velika miza podolgem ob steni je bila obkrožena in nekoliko postav se je dvignilo v dimu, ki je napolnjeval prostor.

»Ladko, Ladko — Kvapil!« se je čulo v nastalem vrišču in nekateri dijaki so ga že obkrožili. In eden izmed njih — Dvořak so mu pravili — vitek, rjav mladenci z dolgimi kodravinimi lasmi, je posebno navdušeno pozdravljaj Kvapila. Bil je v haveloku, ki ga je nosil i sedaj pozimi in v kojem je sedel i v lokalu.

»Vidiš Dvořak!« ga je kazal Bransky Kvapilu. »Vidiš pesnika! Tudi jeden naše garde!«

In Kvapil je bil ves vesel, rad se je sešel z Dvořakom, blyšim svojim sošolcem. Dvořak, ki je Kvapila tudi rad videl, je pa začel takoj, ko je zvedel, da prihaja Ladko iz Dunaja v Pra go, pripovedovati o Pragi, kako je krasna in kakšno je tu življenje.

Kvapil mu je iskreno pritrjeval.

(Dalje prih.)

Ampak častno in vsega spoštovanja vredno je narodnjaško junštvo, ki so ga gojili narodnjakari po okolici in ki poraja sedaj take brutalne sadove.

— **Novi podružnica »Ljudskega odra« na Opčinah.** V nedeljo ob 5. popoldne se je vršil tukaj naznanjeni pripravljalni občni zbor nove podružnice naše kulturne matice. Zborovanje je doseglo svoj namen v polni meri. Že po udeležbi sami je bilo razumeti, da je opčinskemu delavstvu nova kulturna institucija dobrodošla. Za naše delo smo našli tukaj ugodna tla. Shod je otvoril sohr. Pečnik, ki je v kratkem jedrnatem nagovoru navajal mnogo okolnosti, ki so prisilile sodruge, da izvrše akcijo za najem lastnih prostorov, kjer naj bi opčinsko delavstvo imelo svoje središče. Akcija je uspela. Novi prostori bodo služili skupni organizaciji železničarjev na Opčinah in novi podružnici »Ljudskega odra«. Ustanovitev te podružnice je bila neobhodno potrebna. Za izobrazbo opčinskega delavstva se doslej nihče ni briga. Narodnjaki, ki so mislili, da ostanejo Opčine za vedno njih izključna domena, niso imeli smisla za tako delo. To moramo zdaj izvršiti mi, ako hočemo tudi tukaj razpolagati s številom zavodnih Slovencev. Bodril je navzoče, da naj vneto agitirajo za napredek nove kulturne institucije, ki bo brezdvomno delavstvu mnogo koristila. Za njim je poročal sodrug Skobl iz Trsta, ki je opisal delo in cilje naših gospodarskih, političnih in kulturnih organizacij. Delav-

stvo se bo osvobodilo kapitalističnega jero-
stva le ako bo zavedno in solidarno. In le
potom izobrazbe pride delavstvo do svoje raz-
zavesti. Izobrazba je prvi korak do socializma.
Naš »Ljudski oder«, ki je edino v pravem po-
menu besedo resnično delavsko izobraževalno
društvo, ker stremi po izobrazbi delavstva v
duhu razrednih načel svobode in socializma,
si je prevzel nalogo, nuditi izobrazbe okoličan-
skemu delavstvu, ki je bilo doslej vse preveč
zanemarjeno. Dosledno po tem svojem pro-
gramu ustanavlja po okolici svoje podružnice.
Dosljej jih je ustanovil že deset in je hotel usta-
noviti svoje kulturno ognjišče tudi na Opčinah.
Naloga in dolžnost opčinskega delavstva je,
da podpira naša plemenita in koristna strem-
ljenja. Delavstvu se je treba otrešiti narodnja-
ško-klerikalne kapitalistične krivične vzgoje.
Navzoči so sledili poročilu z vidnim zani-
manjem. Vršila se je nato dolga, zanimiva debata.
Storjeni so bili mnogi konkretni sklepi. Izvo-
ljen je bil odbor proponentov, sestavljen iz so-
drugov Mavričič in Wohlnz. — Nova kulturna
podružnica je tako gotovo dejstvo. Osrednji
odbor »Ljudskega odra« bo podpiral podruž-
nico tudi gnotno ter s knjigami, predavanji itd.
Naša kulturna organizacija se izpopolnjuje čim-
dalje bolj. Kmalu je ne bo vasice v okolici, ki
ne bi imela svoje podružnice. Vidni so že sa-
dovi tega dela. Potom izobrazbe bomo vzdra-
mili in združili tržaško slovensko delavstvo.

Druga vojna na Balkanu.

V Nišu ne bo konference, v Bukareštu se prične jutri. Turki se trudijo doseči, da bi jim ostal Odrin. Iz Rusije prihajajo protislovne vesti; precej trdno se pa vzdržuje vest, da hoče Rusija na vsak način intervenirati.

MIROVNA POGAJANJA.
Začetek v sredo.
Bukarešt, 28. Delegati za mirovno konfe-
renco prispeli sem. Pogajanja se prične v sredo.
V Nišu ni konference.
Belgrad, 29. Poizkusi, da bi se v Nišu vrši-
la pogajanja zaradi premirja, so se ponesre-
čili. Bolgarski delegati so odpotovali.
Z BOJIŠČ.
Belgrad, 28. Tukaj pravijo, da so Bolgari
včeraj izvršili več napadov pri Krivi Polanki in
pri Vlašini, pa so bili odbiti.
Atene, 28. Tukajšnja poročila pravijo, da
je armada generala Ivanova v zelo kritičnem
položaju. Zdi se, da hočejo Grki nadaljevati
operacije, dokler ne bo njegova armada pri-
siljena, da kapitulira.

TURSKI NAPAD.
Sofija, 28. Poldrugi turški eskadron je iz-
kušal zajeti bolgarsko stražo pri Kajbilji v okraju
Kizilagač. Bolgari so odbili trikratni napad.
Dvajset mož je padlo. Tudi na drugih točkah
tega okraja je prišlo do prask.
GRŠKE INTRIGE.
Sofija, 28. »Echo de Bulgarie« pravi: »Gr-
ška, ki je kakor v vojni s Turčijo dosegla lahke
uspehe z malenkostnim naporom, dela kakor
pri Cataldži težave zaradi ustavljenja sovražno-
sti, da bi izčrpala svojo srbsko zaveznico, ki
mora nositi breme vojne, in izsilila pri delitvi
osvojene zemlje čim večje koncesije. Po zanes-
ljivih vesteh je prišlo zaradi Djerdjelija že do
resnih sporov med Srbijo in Grško.

ODRIN.
Turški plen.
Carigrad, 28. Turki so v Odrinu vplenili
150 topov, med temi 75 takih, ki so bili prej
last Turčije, 50.000 pušk in velikansko zalogo
streliva.
Turčija mešetari.
Carigrad, 28. Minister za javna dela Osman
Nizami paša je odposlan s posebno misijo v
London. Pridobiti ima Anglijo za to, da podpi-
rala turško stališče v odrinskem vprašanju.

Rusija žuga.
Pariz, 28. »Temps« poroča iz Peterburga:
V diplomatskih krogih pričakujejo, da bo Ru-
sija hitro in energično nastopila. Ruski posla-
niki pri veselih dobe najbrže že danes in-
strukcije, da povabijo kabinete na udeležbo pri
ruskem koraku. Če se velesile ne bi kmalu od-
zvale ruskemu vabilu, se Rusija ne bo obotav-
ljala, ampak bo sama uvedla akcijo proti Tur-
čiji in se poslužila tudi vojaških prisilnih
sredstev.
Ruski načrt je gotov.
Peterburg, 29. Ministrski svet v Peterbur-
gu je storil važne sklepe zaradi balkanskega
vprašanja. Načelnik državnega oprovizacijske-
ga urada Friš je takoj odpotoval na Krim. Ru-
sija je pripravljena za aktiven nastop proti
Turčiji. Načrt je popolnoma izdelan. Brodovje
v Sevastopolu je pripravljeno, da vsak čas od-
pluje.

IZJEMNO STANJE NA ČEŠKEM.
Socialističen protest.
Praga, 28. Včeraj so imeli socialisti v
Ljudski palači velik protesten shod, na katerem
so poslanci Soukup, Hudec, Jaroš in Šmeral
energično nastopali proti uvedbi komisarijata,
proti vladi in proti deželnozborskim strankam.
Shod je sprejel ostro resolucijo, ki izrekla, da
bi se bila situacija lahko rešila, če bi se bila
izvedla demokratična volilna reforma, in prote-
stira proti zvišanju deželnih doklad in vpeljavi
naklade na pivo. Pettisov oseb je potem v spre-
vodu odkorakalo na Vaclavov trg, kjer je go-
voril dr. Soukup.

HRVAŠKE REČI.
Zagreb, 29. Včeraj je povabil novi komisar
baron Škerlec vse »unioniste« na konferenco.
Stari in mladi madjarini, med njimi Rauch in
dr. Tomašič so izjavili, da bodo komisarja
brezpogojno podpirali. Za »centrumaše«
je pa dr. Pusterović izjavil, da je treba poča-
kati, kaj se bo storilo, da se popravi kršitve
hrvaško-ogrske pogodbe. Tomašič je ostro po-
bijal njegovo mnenje. Koalicionaši se v zmislu
svojega sklepa niso udeležili konference.

Konferenca koalicije.
Zagreb, 29. Škerlec je povabil vodje
hrvaško-srbske koalicije za danes ne posebno
konferenco. Po daljšem posvetovanju so skle-
nili, da pojdejo h komisarju.

DEJANJE BLAZNEGA OFICIRJA.
Jeger (Erlau), 28. V noči od sobote na ne-
deljo je šel huzarski major Fejer s svojo soprogo
in nadporočnikom Szentinrom domu. Ko se je
nadporočnik poslovil, ga je srečal infanterijski
nadporočnik Blaha. Blaha je potegnil revolver in
ustrelil večkrat na Szentimra in ga težko ranil.
Majorjeva žena je slišala strele in je odprla okno.
Blaha je skočil na okno in potem v sobo ter
večkrat ustrelil na gospo Fejerjevo in na major-
jevega slugo. Nato je šel Blaha pred ogledalo
in si poglaval kroglo v glavo. Zgrudil se je mrtev.
Fejerjeva je nevarno ranjena, sluga le malo.
Blaha je storil dejanje v hipni blaznosti.

RUSKI VOHUN.
Berlin, 29. V Kreuzburgu v Zg. Šleziji so
aretirali v četrtek ruskega štabnega kapitana
Jeszowa, ker je osumljen špionaže v prid Ru-
sije. Aretirali so tudi njegovo ženo, njegovega
otroka, tasta in ruskega tolmača, ki je bil na-
stavljen pri obmejni oblasti in njegovo ženo.
Obe ženi so v soboto zopet izpustili. Jeszowa
so zasačili, ko je risal železniški most. Pri hišni
preiskavi so dobili mnogo važnih načrtov.

ITALIJANSKO MORNARIŠKO MINISTRSTVO.
Rim, 29. Mornariški minister Leonardo Cat-
tolico je demisioniral. Na njegovo mesto pri-
haja znani admiral Millo.

PUNT NA PORTUGALSKEM.
Pariz, 28. Agence Havas poroča iz Madrida:
Časopisi beležijo govorico, da je izbruhnila v
Lizboni ponoči od sobote na ne-
deljo vojaška vstaja. Boji so baje trajali
vso nedeljo.

Vlada padla.
Pariz, 29. Vest iz Madrida potrjujejo, da
je v Lizboni od sobote revolucionarno stanje.
Več polkov se je uprlo. Costova vlada je
padla. Cenzura ob meji je skrajno stroga, zato
ni mogoče dobiti natančnih vesti.

VESTI BREZ PODLAGE?
Pariz, 29. Iz Lizbone poročajo, da so vesti o
ondotnih nemirih brez podlage(?)

ŽELEZNIŠKA NESREČA NA DANSKEM.
Kodanj, 28. Železniško nesreča pri Esbergu
je zahtevala 19 smrtnih žrtev. Trupla mrlji-
čev so bila strašno razmesarjena. Nekaterim so
bile glave odtrgane, drugim roke ali pa
noge. Med mrtvimi je socialistični poslanec
Sabo, ki je bil izredno popularen in po vsej
deželi znan. Vest o njegovi smrti je napravila
velik vtisk. Operni pevec Barré je dobil težke
poškodbe na nogah in so ga morali operirati
pa je med operacijo umrl, ko se je bil prej
poslovil od svoje žene.

KITAJSKA REVOLTA.
London, 29. »Times« javlja iz Pekinga, da
so vladne čete zavzele utrdbne Hakru ob jezeru
Pajang, na katere so se opirali kjangajski revo-
lucionarji.

Odgovorni urednik **Fran Bartl**.
Izdaja in zalaga založba »Zarja«.
Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

Delavske konsumne zadruge ZA TRST, ISTRO IN FURLANJO

vpisana zadruga z omejenim poroštvom.

Vsem konsumentom!

S 30. junijem 1913 so zaključile Delavske konsumne zadruge svojo IX. za-
družno dobo z najboljšim uspehom, ki dokazuje, kako se tudi v naših pokrajinah
razširja z največjo hitrostjo zadrugiška ideja.

Kdor se ni še pridružil Konsumni zadrugi, ozre naj se na spodaj navedene
številke, pomisli naj na mogočnost, katero zastopajo včlanjeni konsumenti in na to,
kar bode zamoglo izvršiti zadrugištvo v kratkem, ako bodo konsumenti razumeli, da je

najmočnejše orožje proti podraževanju živil Konsumna zadruga

katere glavni namen je postaviti se v bran ekonomičnemu neredu glede izdelovanja
in razpečavanja izdelkov

Napredki Delavskih konsumnih zadrug			
Inkasi za blago raz- prodano članom	I. zadružna doba	1903—1905 (19 mesecev)	K 208.001.05
	II. "	1905—1906	" 148.450.19
	III. "	1906—1907	" 201.206.58
	IV. "	1907—1908	" 366.482.97
	V. "	1908—1909	" 615.508.12
	VI. "	1909—1910	" 873.392.40
	VII. "	1910—1911	" 1.050.829.18
	VIII. "	1911—1912	" 1.334.053.10
	IX. "	1912—1913	" 2.436.446.73
Od dneva ustanovitve do 30. junija 1913			K 7.234.370.32

Inkaso tekom zadružne dobe 1912—1913	K 2.436.446.73
Inkaso tekom zadružne dobe 1911—1912	" 1.334.053.10
Narastek zadnjega leta	K 1.102.393.63

Osrednji urad in osrednja skladišča: Trst, ulica S. Francesco štev. 21.

28 skladišč za razpečavanje blaga.

- 14 skladišč v Trstu:
- Št. 1. Ulica dell'Istria 10, vogal ulica Montecchi (z mesnico).
 - Št. 2. Ulica Belvedere 34.
 - Št. 3. Ulica del Salice 4 (po mesecu avgustu ulica Settefontane 6 z mesnico).
 - Št. 4. Ulica Acquedotto 67.
 - Št. 6. Ulica Conti 26.
 - Št. 8. Ulica Girolamo Muzio 6.
 - Št. 10. Ulica S. Marco 13.
 - Št. 12. Ulica del Rozzo Bianco 5.
 - Št. 13. Ulica del Lloyd 10, občinske hiše.
 - Št. 16. Kjadin Sv. Alojzij 800, občinske hiše.
 - Št. 17. Škedenj, Trg.
 - Št. 18. Vrdela, občinske hiše 11.
 - Št. 20. Ulica Raffineria 3, I. in II. nadstropje (oblačila).
 - Št. 26. Ulica R. P. Vergerio 871, občinske hiše.

- 8 skladišč v Istri:
- Št. 5. Milje, št. 9. Pulj, št. 11. Isola, št. 15. Koper, št. 19. Pulj, št. 25. Milje-Chiampore, št. 27. Rovinj in št. 28. Bertoki pri Kopru.

- 6 skladišč v Furlaniji:
- Št. 7. Gorica, št. 14. Tržič, št. 21. Kormin, št. 22. Muša, št. 23. Fara in št. 24. Tržič-Panzano.

V kratkem se otvore sledeča skladišča:

V Trstu, Rojan, Largo tra i rivi z mesnico; v ulici S. Marco mesnica. — V Gradišču v lastni hiši; ki se gradi. — V Vižinadi, s priklopitvijo že tam obstoječe samostojne zadruge.

Načrtana skladišča:

Trst: Sv. Marija Magdalena zgornja; Ponziana (občinske hiše); Sv. Sobota (občinske hiše); Greta; Škorklja; Sv. Križ; Tržič; mesnica, pekarna in tretje skladišče v bližini železniške postaje; Ronki; Milje-Grvatini; Buje; Tiran; Opatija-Volovska; Reka.

Obširno poročilo se objavi koncem meseca avgusta, in se ga bode dobilo v vsakem zadrugiškem skladišču.

Delavske zadruge prodajajo le članom in proti gotovini.
Skladišča Delavskih zadrug so odprta vsakemu, ki hoče postati član, podpi-
savši delež 20-tih, kron, katerega se izplača tudi v malih obrokih.

Delavske zadruge nudijo velike koristi brez najmanjših žrtev od strani članov.
Nadaljna pojasnila dajejo naša skladišča, kjer se podpisavajo tudi pristopne
izjave.

Trst, v juliju 1913.
Ravnateljstvo.

Pozor! Ker so vžigalice jugoslovansko socialno demokratične stranke že pošlje priporočila se v marljivo odjemanje vžigalice „Arbeiterwille“. Naroča se jih pri upravi „ZARJE“ v Ljubljani.

Občno konsumno društvo v Trbovljah

registrovana zadruga z omejenim jamstvom

priporočila svoje bogato zalogo manufakturnega blaga, vedno svežega špecerijskega blaga kakor tudi otroških oblek, delavskih oblek, srajc, ovratnikov, čevljev itd.

po najnižji ceni.

Vabi se torej cenjene člane, da vse svoje potrebščine nabavljajo v svojem lastnem podjetju. Član lahko postane vsakdo, kateri plača pristopnino in delež v obrokih do 40 kron.

Načelstvo.

Žepni koledar

za slovenske delavce in prometne uslužbenke izide vsako leto v založbi „ZARJE“.

Za letnik 1914. naj se organizacije že sedaj naroče, da ga dobe pravočasno. — Cena mu bo kakor vsako leto K 1.—.

Naroča se pri upravi Zarje v Ljubljani.

Občno konsumno društvo v Idriji

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Glavna prodajalna v lastni hiši.
Štiri filijalke.

Valjčni mlin na lastnem posestvu v Podroteji pri Idriji.

Istotam še dve lastni hiši, gozd in dva travnika. Ima nad 670 članov ter nad pol milijona letnega prometa. Vljudo vabi sl. občinstvo mesta Idrije in okolice na pristop. V svojih prodajalnah prodaja za svoje člane vsake vrste manufakturnega, špecerijskega in drugega blaga po stalnih cenah.

Toči pristna vina in žganja, kupljena naravnost iz vinorodnih krajev.

Društvo sprejema od članov tudi hranilne vloge ter jih obrestuje po

4 $\frac{1}{2}$ %

NAŠI ZAPISKI

Socialistična revija.

Izide na leto dvanajst števil.

Cena:

Za Avstro-ogrsko za vse leto 5 K. — Za Nemčijo 5.80 K, za ostale države 6.40 K. — Za organizirane delavce in dijake 3.60 K. Celi letniki leta 1910., 1911., in 1912. po 2.50 K.

Posamezna številka po 42 vinarjev.

Naročnina se pošilja upravi „Naših Zapiskov“ v Gorici.

ŽENSKI LIST

glasilo socialističnega ženstva

Urednica: Alojzija Stebi v Ljubljani.

Izhaja v Ljubljani po enkrat na mesec. Stane na leto 1.20 K. — Posamezna številka 10 vin.

Naroča se pri upravi: Ženski list v Ljubljani.

Priporočamo delavstvu sledeče knjige in brošure, ki jih ima v zalogi
založba „Zarje“ v Ljubljani.

Pripovedni spisi:

Etbin Kristan: Francka in drugi. Cena 50 vin.
S. Machar: Magdalena. Preložil dr. Anton Dermota. Cena 2 K.
Hans Kirchsteiger: Pod spovednim pečatom. I. del. Cena 2.60 K.
Hans Kirchsteiger: Pod spovednim pečatom. II. del. Cena 2 K.
P. Mihalek: Iz nižnj življenja. Cena 1 K.
M. Gorkij: Mati. Cena 4 K.
E. Zola: Rim. Prevel Etbin Kristan.

Znanstveni spisi:

Dr. Drag. Lončar: Politično življenje Slovencev.
Dr. Drag. Lončar: Dr. Janez Bleiweis in njegova doba. Cena 1 K.
Dr. Ivan Prijatelj: Prešernov spomenik. Cena 80 vin.
Dr. Ivan Prijatelj: Drama Prešernovega življenja. Cena 40 vin.
Abditus: Občinski socializem.

Agitacijska izdajanja:

— Vojna in socialna demokracija. Cena 30 vin.
— Program socialne demokracije v Avstriji. Cena 6 vin.
— Vun z enako volilno pravico. Cena 4 v.
— Zvišanje duhovniških plač. Cena 10 v.
Etbin Kristan: Primož Trubar in slovensko ljudstvo. Cena 8 vin.
Liberatus: V dobi klerikalizma. Cena 40 v.
— Razprava VII rednega zbora jugoslovanske soc. dem. stranke. Cena 60 vin.
Oto Bauer: Narodni ali razredni boj. Cena 6 vin.
— Lurška pravljica. Cena 50 vin.
Ljudski oder: Moderni razvoj. Troje predavanj soc. poslancev. Cena 40 vin.

Knjižica časopisa „Naprej“.

Ant. Kristan: Socializem. I. zvezek. Druga izdaja. Cena 20 vin.
Ant. Kristan: Socialna demokracija in kmetstvo. Cena 10 vin.
Ant. Kristan: Zakaj smo socialisti? Cena 14 vin.
K. Marx in Fr. Engels: Komunistični manifest. Cena 40 vin.
L. Wurmund: Katoliško svetovno nazarje in svobodna znanost. Cena 70 vin.
Karl Kautsky: Kdo uničuje proizvodnjo v malem. Cena 30 vin.
Karl Kautsky: Kapitalistični razred. Cena 30 vin.
Karl Kautsky: Proletariat. Cena 30 v.
Karl Kautsky: Razredni boj. Cena 40 v.
Karl Kautsky: Država bodočnosti. Cena 50 vin.
Etbin Kristan: Nevarni socializem. Cena 30 vin.
Etbin Kristan: Strahovi. Cena 30 vin.
Anton Kristan: O konsumnih društvih. Cena 20 vin.
E. Kristan: Narodno vprašanje in Slovenci. Cena 30 vin.

Koledarji:

Žepni koledar za leto 1913. Cena 1 K.
Družinski koledar za leto 1913. Cena 1 K.
Zadružni koledar za leto 1913. Cena 30 vin.
V zalogi so tudi še letniki 1912, 1911, 1910 in starejši.

Naši Zapiski.

Dobe se po 2 K kompletni: 1908, 1909, 1910, 1911, 1912.

„Zarja“:

letniki za leto 1911/12, 1912/13, vezana po 14 kron.

Naročila in pisma je naslavljati na Založbo „Zarje“ v Ljubljani.